



# De strijd tegen laaggeletterdheid

*Het aantal laaggeletterden in Nederland is schrikbarend hoog. Een op de vijftien werkenden is de Nederlandse taal niet of nauwelijks machtig in geschrift. Ook in de schoonmaakbranche is dit geen onbekend fenomeen. Om iets aan dit probleem te doen is in september vorig jaar het Convenant laaggeletterdheid opgesteld en ondertekend.*

**H**et 'Convenant Structurele aanpak laaggeletterdheid in de samenleving en het bedrijfsleven 2007 - 2015', zoals het convenant officieel heet, werd op 11 september 2007 getekend. Daarbij waren aanwezig: de voorzitters van de Stichting van de Arbeid - Jongerius en Wientjes - samen met de betrokken bewindslieden – de staatssecretarissen Van Bijsterveldt, Dijkema en Aboutaleb mede namens minister Rouvoet. In het convenant zijn harde cijfers vastgelegd: het aantal laaggeletterden moet in 2015 met zestig procent zijn teruggebracht van 1,5 miljoen naar 600.000. De laaggeletterdheid onder werkenden moet in diezelfde periode eveneens met zestig procent afnemen: van 420.000 naar 168.000 laaggeletterden.

#### Het probleem

Laaggeletterdheid is het onvoldoende kunnen lezen en schrijven om echt mee te kunnen doen in de maatschappij. In Nederland zijn ongeveer 1,5 miljoen volwassenen – zes procent van de beroepsbevolking – laaggeletterd. In tegenstelling tot wat velen denken, is tweederde van hen autochtoon en eenderde allochtoon. Veel werkgevers zijn zich er niet van bewust dat zich in hun eigen bedrijf laaggeletterden bevinden en tot welke problemen dit kan leiden. Deze werknemers kunnen bijvoorbeeld niet goed instructies voor een nieuwe machine of veiligheidsvoorschriften lezen, of bijvoorbeeld een logboek invullen. De eerste vraag die reist bij zulke feiten is natuurlijk: 'Hoe komt dit?'. Margreet de Vries, sinds 2005 directeur van Stichting Lezen & Schrijven, denkt dat het met verschillende zaken te maken heeft. 'Veel kinderen die van school komen en laaggeletterd zijn, komen uit gezinnen waar lezen minder belangrijk wordt gevonden. De ouders lezen bijvoorbeeld niet voor, er is geen krant thuis en er zijn geen boeken. Ook is het zo dat het Nederlands op scholen



Margreet de Vries

steeds minder belangrijk wordt. Heel spijtig, maar er wordt in de loop der jaren steeds minder aandacht aan besteed,' zegt De Vries.

#### Een schande

De Vries vertelt dat Stichting Lezen & Schrijven in 2006 een onderzoek heeft laten uitvoeren door TNO Kwaliteit van Leven, naar de lees- en schrijftaken in de verschillende beroepen waaronder ook de schoonmaak. 'En dat waren er een heleboel. Iemand die in de schoonmaak werkt moet vaak een logboek bijhouden, een nieuwsbrief lezen, de vei-

ligheidsvoorschriften of de lesboeken van een interne cursus. Dus ook in deze branche is het duidelijk: men kan niet meer zonder lezen en schrijven.' Stichting Lezen & Schrijven heeft als doel de aanjager te zijn van de oplossing voor dit probleem. 'Maar we kunnen het niet alleen,' zegt De Vries. 'Iedereen is hier medeverantwoordelijk voor, we willen de aanpak verankeren zowel bij de overheid als bij het bedrijfsleven. En het convenant is nu de eerste stap in de richting.' De directe oplossing ligt volgens De Vries op een paar vlakken - in ieder geval moet het taboe



Agnus Jongerius

doorbroken worden, dat laaggeletterd zijn een schande is. 'Veel mensen dachten altijd: "Ik heb dit, en niemand anders zit er mee." Zij durfden er ook niet mee in de openbaarheid te treden. Wij proberen daarom de werkgevers er op te wijzen hoe je een laaggeletterde kan herkennen in je bedrijf en hoe je vervolgens hem of haar kan helpen met dit probleem. Maar allereerst willen wij de werkgevers er van overtuigen dat het ook heel erg belangrijk is, dat hun personeel de taal machtig is, in woord en geschrift. Daar begint het natuurlijk allemaal mee.'

#### Radio- en tv-spotjes

Ook de laaggeletterden zelf moeten bereikt worden om er voor te kunnen zorgen dat de ongeletterdheid in Nederland wordt aangepakt. Maar hoe bereik je iemand die niet kan lezen en schrijven? De Vries: 'Sinds september 2006 is er al een mediacampagne gestart. Op regionale radio en tv worden spotjes uitgezonden, waarin mensen worden aangespoord een lees- en schrijfcursus te gaan volgen. Zij kunnen gratis een landelijke bellijn bellen\* en zich aanmelden. Deze actie loopt goed: De Vries vertelt dat er in 2007 gemiddeld 118

keer per maand een verzoek voor een cursus is binnengekomen bij de bellijn. In 2006 was dat gemiddeld nog 55 keer per maand. Daarnaast is vorig jaar de multimediatproductie *Lees en Schrijf!* van Stichting Expertisecentrum ETV.nl gestart. Die bestaat uit een televisieserie op de regionale televisie, een website en een werkboek. Dit werkboek kunnen mensen aanvragen bij dezelfde landelijke bellijn, zodat ze thuis kunnen oefenen. Daarna kunnen ze, als ze dat willen, verder leren op een ROC bij hen in de buurt.' Enthousiast: 'En er komt nog meer. In april dit jaar wordt er op de regionale tv een nieuwe reeks van de serie uitgezonden, waar de mensen met een werkboek thuis op de bank aan mee kunnen doen. Dit keer staat taal op de werkvloer centraal.'

#### Niet meer bang voor de post

Annet Flink, docente op het Nova College in Haarlem, geeft sinds 1989 les aan laaggeletterden. Flink: 'De mensen bij mij in de klas krijgen een of twee keer per week les, in de avonden of overdag. Een les duurt drie uur en we houden ons bezig met de Nederlandse taal, maar dat niet alleen - we kunnen het bijvoorbeeld ook een les hebben over de geschiedenis van Haarlem, en dan tegelijkertijd de taal oefenen.' Aardig wat cursisten zijn volwassen vrouwen. Veel werken er in de schoonmaak, maar er zijn ook vrouwen uit de kinderopvang of vrouwen die helemaal geen baan hebben. 'Sommige daarvan zijn weduwe geworden en vroeger deed hun man al het lezen en schrijven, maar nu moeten ze dat zelf doen,' zegt Flink. Veel mensen komen wel vijf à zes jaar achtereen. 'De eerste jaren leren ze vooral erg veel, daarna is het zo dat de kennis bijgehouden moet worden. Mensen moeten blijven oefenen. Dat gaat klassikaal, maar ook per persoon krijgen ze oefeningen en huiswerk, aangepast op hun individuele niveau,' legt Flink uit. Volgens haar zijn de meeste

taal, maar dat niet alleen - we kunnen het bijvoorbeeld ook een les hebben over de geschiedenis van Haarlem, en dan tegelijkertijd de taal oefenen.' Aardig wat cursisten zijn volwassen vrouwen. Veel werken er in de schoonmaak, maar er zijn ook vrouwen uit de kinderopvang of vrouwen die helemaal geen baan hebben. 'Sommige daarvan zijn weduwe geworden en vroeger deed hun man al het lezen en schrijven, maar nu moeten ze dat zelf doen,' zegt Flink. Veel mensen komen wel vijf à zes jaar achtereen. 'De eerste jaren leren ze vooral erg veel, daarna is het zo dat de kennis bijgehouden moet worden. Mensen moeten blijven oefenen. Dat gaat klassikaal, maar ook per persoon krijgen ze oefeningen en huiswerk, aangepast op hun individuele niveau,' legt Flink uit. Volgens haar zijn de meeste leerlingen erg enthousiast over de lessen. 'Als ze eindelijk kunnen lezen en schrijven gaat er een wereld voor hen open. Ze hoeven niet meer bang te zijn voor de post, zoals officiële brieven van de gemeente. Ze leren ook vooral dingen die gerelateerd zijn aan hun eigen dagelijks leven. We beginnen dus niet met het alfabet, maar: "Hoe schrijf ik een boodschappenbriefje?", of je eigen naam en adres bijvoorbeeld.'

#### Leren sms-en

Flink vervolgt: 'Het merendeel meldt zich ook vrijwillig aan. Sommigen moeten zich van de gemeente aansluiten bij de cursus, maar de meesten kennen ons via mond-op-mond reclame, onze advertenties of via de gemeente of andere officiële instanties die merken dat deze mensen laaggeletterd zijn. Dan worden ze naar ons doorverwezen.' Het boek *Lees en Schrijf* van ETV gebruiken ze, 'Maar we maken ook lesmateriaal zelf, vertelt Flink. 'Sommige taal oefeningen worden op de computer gedaan, zodat de cursisten meteen wat computerkennis meekrijgen. We leren ze mailen, maar ook sms-en.' Flink vindt het ontzettend leuk om met deze mensen



Bernard Wientjes

te werken: 'Ze zijn bijzonder gemotiveerd. In het begin ook wel erg zenuwachtig meestal, maar na de derde les ongeveer, verdwijnt dat. Dan zie je ze helemaal opleven.'

#### Kerstkaarten schrijven

Samira Baja (45) heeft les gehad van Flink. Vijf jaar geleden is ze met de cursus Nederlands gestart en ondertussen is Baja zelfs opgeleid door Flink tot ambassadeur, om andere laaggeletterden enthousiast te maken. Baja: 'Ik kom uit Marokko en mijn moedertaal is Frans. Ik woon al ongeveer 27 jaar in Nederland en heb de taal goed leren spreken, maar

met lezen en schrijven had ik nog problemen. Toen mijn jongste zoon het huis uit ging, wilde ik weer gaan werken, maar bij het arbeidsbureau hebben zij mij geadviseerd om, voordat ik ging solliciteren, een cursus Nederlands bij het Nova College te volgen.' In het begin was het wel een hele stap voor Baja, vertelt ze. 'De toets die je moest maken, zodat ze kunnen inschatten op welk niveau je zit, daar zat ik tegenop. Maar na een paar lessen merkte ik hoeveel ik leerde en hoe leuk het was.' Nog steeds heeft Baja een keer in de week les. 'Op donderdagmiddag. Ik zit nog in dezelfde groep als toen ik de cursus startte. We

hebben een hele goede band met elkaar. Soms werken we klassikaal, maar vaak doe ik schrijfoefeningen voor mijzelf, omdat ik al een stuk verder ben dan de meeste anderen.' Sinds augustus 2007 heeft Baja haar eerste baan en werkt ze in de schoonmaak in het VanderValk hotel in Haarlem. 'Ik moet de receptie schoonhouden, het restaurant stofzuigen. En ik merk dat het heel erg handig is, dat ik nu kan lezen en schrijven. Ik kan het overzicht lezen in het hotel waarop staat in welke zaal hoe laat een vergadering staat gepland bijvoorbeeld. En thuis kan ik de krant lezen.' Baja raadt het alle laaggeletterden aan: 'Je moet eerst over een drempel, maar al snel merkt je hoe fijn en handig het is. Dat je bijvoorbeeld je eigen adres en ook kerstkaarten kan schrijven.'

#### Startpakket Taalkracht

Agnes Jongerius, voorzitter van FNV en gedeeld voorzitter van de Stichting van de Arbeid, is erg content dat het probleem van laaggeletterdheid in Nederland nu intergraal wordt aangepakt. Jongerius: 'In Nederland zijn ongeveer anderhalf miljoen laaggeletterden, die niet volwaardig aan de samenleving mee kunnen doen. Ook in de schoonmaak komt dit veelvuldig voor, terwijl het toch belangrijk is dat je de gebruiksaanwijzingen op je schoonmaakmateriaal kan lezen bijvoorbeeld. Het is dus niet zo dat mensen die moeite hebben met lezen en schrijven allemaal werkloos zijn of boven de 65. Er komen ook nu nog kinderen van school die te weinig kennis hebben van de Nederlandse taal in geschrift. Dat we nu gezamenlijk actie ondernemen – de overheid met de werkgevers en werknemers – is een enorme stap vooruit.' Het startpakket Taalkracht is een goed hulpmiddel om werkgevers te helpen hun werknemers een cursus te geven in lezen en schrijven, maar volgens Jongerius is het vooral erg belangrijk dat de werkgevers er alert op worden dat er mogelijk

## 'Je moet eerst een drempel over'

laaggeletterden bij hen in het bedrijf aanwezig zijn. 'Werkgevers denken vaak: "Bij mij komt dat niet voor.", maar meestal kunnen werknemers hun laaggeletterdheid juist zeer goed camoufleren. Daarom is het belangrijk dat werkgevers werknemers stimuleren om zich bijvoorbeeld bij P&O aan te melden voor een cursus, als dat nodig is. Zij moeten ook op hun gemak gesteld worden en op het hart gedrukt krijgen dat als zij zich melden, dit absoluut geen gevolgen heeft voor hun carrière. Vaak zijn mensen toch bang dat ze, bij het bekend worden van hun laaggeletterdheid, er als eerste uit vliegen bij een reorganisatie.' 'De overheid betaalt de cursuskosten en de werkgever betaalt de verletkosten, is ons idee. Dit betekent dat de werknemers onder werktijd les krijgen en wel worden doorbetaald. Bij de onderhandelingen voor de nieuwe cao in de schoonmaakbranche staat dat laatste bij ons in ieder geval zeer hoog op het lijstje.' [Zie voor dit laatste punt het cao artikel elders in deze PS]

#### Opsporen

Bernard Wientjes, samen met Jongerius voorzitter van de Stichting van de Arbeid en voorzitter van VNO-NCW, vindt dat er zeker wat gedaan moet worden aan het grote aantal laaggeletterden in Nederland: 'Anderhalf miljoen mensen zijn laaggeletterd, waarvan ruim 400.000 werkenden. Daar moet natuurlijk hoognodig wat aan gebeuren. We hebben het voortdurend

over kenniseconomie en de behoefte aan meer hoger opgeleiden, maar we moeten tegelijkertijd goed beseffen dat er ook een probleem is aan de onderkant van het kwalificatiegebouw,' aldus Wientjes. Hij vervolgt: 'Om dat te realiseren is er actie nodig van branches en bedrijven. We zullen daarbij zeker ook gebruik maken van de ervaringen van de Stichting Lezen & Schrijven. Er zijn overigens al tientallen voorbeelden van bedrijven die dit hebben opgepakt en onder de noemer Taalkracht voor bedrijven zijn die te vinden op de site van de stichting.' Volgens Wientjes is de schoonmaakbranche zeker een branche die op dit punt goed werk kan doen. 'Stap één is het opsporen van laaggeletterden. Dat vraagt om medewerking van zowel de ondernemers maar ook van de ondernemingsraad of personeelsvertegenwoordiging. Vervolgens moet werknemers de weg gewezen worden naar taalcursussen. De meeste ervaring op dit gebied hebben de educatie-afdelingen van ROC's, maar die zijn niet overal op korte afstand beschikbaar. Ik zou het ook helemaal niet gek vinden wanneer ondernemers eens met basisscholen zouden overleggen over hoe dit het meest effectief kan worden opgelost.'

#### Meer informatie:

[www.lezenschrijven.nl](http://www.lezenschrijven.nl)

\*Landelijke bellijn:

tel. 0800-023.44.44